

door raad ingeslemd op 6 mei 2009

Naar een klimaatneutraal Opsterland

Inleiding

Het klimaat op aarde, dus ook in Opsterland, wordt warmer als gevolg van de emissie van CO₂ en andere zogenoemde broeikasgassen, zoals methaan. De oorzaak is de massale, nog steeds sterk toenemende verbranding van de fossiele brandstoffen steenkool, olie en gas door de mens sinds het begin van de industriële revolutie. Het tempo van deze verandering ligt honderden keren hoger dan dat van de natuurlijke schommelingen van de temperatuur op aarde. De gevolgen van de klimaatverandering zijn ingrijpend, alleen al door het tempo waarin zij zich voltrekt. Door krachtige maatregelen kan verdere klimaatverandering hoogstens worden beperkt tot een niveau waarop de gevolgen, althans in ons land, nog op een maatschappelijk draagbare wijze (economisch, ecologisch) beheersbaar zijn.

Intussen raken de voorraden brandstof snel op. Op het symposium ter gelegenheid van de houtverbrandingsinstallatie te Beetsterzwaag op 16 januari kwam nog eens indringend naar voren dat de resterende voorraden uranium, olie, gas en steenkool in de mondiale energiebehoefte van niet veel meer dan één generatie zullen kunnen voorzien. Nog afgezien van de - toenemende - afhankelijkheid van buitenlandse leveranciers (bijvoorbeeld Rusland voor aardgas) zijn er, kortom, dwingende redenen om voortvarend te werken aan een spoedige overgang naar een duurzame energievoorziening.

Visie van uw raad

Uw raad is zich van de ernst van deze problematiek terdege bewust, getuige zijn visie op een duurzame samenleving in *Romte en ferskaat*. Uw raad acht een leefbare wereld alleen mogelijk in een duurzaam milieu, en vindt werken aan duurzaamheid in de wereld daarom noodzakelijk. De berichten over veranderingen in het klimaat en de eventuele gevolgen hiervan noemt uw raad alarmerend. Daarom wil uw raad dat de gemeente koploper is bij initiatieven om een duurzaam milieu te bevorderen; innovatieve oplossingen voor een duurzaam gebruik en de duurzame opwekking van energie moeten in Opsterland mogelijk zijn. Uw raad streeft ernaar Opsterland CO₂-neutraal te maken (voor zover natuurlijk de gemeente hierop invloed kan hebben).

Dit beleidskader van uw raad biedt volop ruimte voor en noodzaakt tot de toepassing van duurzame energie en besparing van (niet-duurzame) energie in onze gemeente. Het dwingt tot grote inspanningen om op de ongetwijfeld lange weg naar een energieneutrale gemeente voldoende vordering te kunnen maken.

Visie van het rijk

Klimaatverandering noopt tot handelen, want is bedreigend voor onze veiligheid, de voedselvoorziening, de waterhuishouding en de biodiversiteit. Andere redenen voor een krachtig energiebeleid zijn de noodzaak dat onze economie ook op de lange termijn over voldoende energie moet kunnen beschikken en dat energie betaalbaar moet blijven. Verder kunnen ambitieuze plannen ertoe bijdragen dat de Nederlandse kenniseconomie en energie-industrie Europese of mondiale koploper worden. En hiermee kan de economische positie van Nederland zijn gebaat. Nederland en de Europese Unie moeten ook omwille van hun geloofwaardigheid in de mondiale verhoudingen en onderhandelingen zelf substantiële stappen zetten.

Dit alles staat in het werkprogramma *Schoon en zuinig* van het rijk, waarin ook concrete doelstellingen aangaande (duurzame) energie staan:

- in 2020 wordt van de verbruikte energie 20% duurzaam opgewekt. Dit maakt onze energievoorziening minder afhankelijk van buitenlandse leveranciers van kolen, olie en gas, en biedt kansen aan het bedrijfsleven.
- in 2020 is de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen, zoals methaan, 30% minder dan in 1990;
- tot 2020 neemt de efficiëntie van het gebruik van kolen, olie en gas jaarlijks met 2 % toe. Dit vermindert de afhankelijkheid van de import van fossiele brandstoffen (bijvoorbeeld gas uit Rusland), vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en andere) schadelijke stoffen, verlaagt de woonlasten en biedt werk en kansen voor bedrijven.

De effecten van het werkprogramma worden, uitgedrukt in de hoeveelheid vermeden uitstoot van broeikasgassen, berekend voor de vier hiertoe onderscheiden sectoren gebouwde omgeving,

industrie/elektriciteit, landbouw en overige broeikasgassen. Met deze sectoren maakt het rijk afspraken.

Het werkprogramma zegt hierover met betrekking tot de sectoren die in de gemeentelijke invloedssfeer liggen onder meer het volgende.

- sector gebouwde omgeving.

In de bestaande bouw en nieuwbouw zijn volgens het kabinet forse CO₂-reducties mogelijk. De Energieprestatienorm (EPC) voor nieuwbouw, thans 0,8, gaat in 2011 naar 0,6 en in 2015 naar 0,4, met als doel dat vanaf 2020 alleen nog energieneutrale woningen worden gebouwd. Een vergelijkbare aanscherping geldt voor utiliteitsgebouwen: in 2017 is de nieuwbouw 50% energie-efficiënter. Ook voor bestaande bouw wil het kabinet een strengere normstelling invoeren. De energiebedrijven, woningcorporaties, bouwbedrijven en installatiebedrijven hebben op zich genomen tot 2011 zo'n 500.000 gebouwen 20 tot 30 % energiezuiniger te maken, en vanaf 2012 300.000 gebouwen per jaar. Tot 2011 zullen bovendien 100.000 bestaande woningen worden uitgerust met duurzame-energievoorzieningen, zoals zonneboilers, warmtepompen en zonnecellen. Levert deze aanpak met financiële prikkels onvoldoende resultaat op, dan zal het rijk verplichtende maatregelen nemen. Het kabinet heeft met de woningcorporaties afspraken gemaakt over verbetering van de (warmte)energieprestatie van hun woningen.

Het perspectief is een halvering van het energieverbruik in de gebouwde omgeving in 2030.

- sector elektriciteit

De eerstkomende jaren zal de groei van duurzame energie vooral komen van windenergie. De productie van windenergie op het land moet de komende jaren ruimschoots worden verdubbeld. De energiebedrijven moeten hierbij lokaal samenwerken met regionale overheden. Het rijk komt met een kaart waarop de gebieden die voor de plaatsing van windturbines geschikt zijn staan aangegeven. De landbouwsector zal een bijdrage leveren aan de plaatsing van windturbines.

Er is nog een aanzienlijk potentieel wat betreft het gebruik van biomassa voor de opwekking van warmte en elektriciteit, centraal en decentraal. Van dit laatste vormt de onlangs in bedrijf gestelde snoeihoutverbrandingsinstallatie te Beetsterzwaag een aansprekend voorbeeld. Het rijk wil dat dit potentieel wordt benut. Biomassa bestaat niet alleen uit hout, maar ook bijvoorbeeld uit mest en hekkelmateriaal. De landbouwsector zal investeren in mestvergisters.

Samenwerking van overheden

De rijksoverheid zoekt voor het realiseren van haar doelstellingen samenwerking met gemeenten en provincies. Zij wil met de lagere overheden bestuursakkoorden sluiten. In *Schoon en zuinig* kwalificeert het rijk Noord-Nederland als een voortrekkersregio. In dit verband wordt *Energy Valley* genoemd, de organisatie in het noorden van het land die bedrijven en kennisinstellingen wil laten uitgroeien tot een cluster van nationale en internationale betekenis op het terrein van een duurzame energievoorziening. Leeuwarden wordt als een van de koplopersteden in ons land gekwalificeerd, en ook de aardgastankstations in deze stad (en binnenkort op het bedrijventerrein Azeven Zuid te Ureterp) worden vermeld als initiatieven waarmee het noorden van het land zich positief onderscheidt.

Het rijk heeft met deze voortrekkersregio Noord-Nederland (lees: het Samenwerkingsverband Noord-Nederland en de provincie Noord-Holland) een bestuursovereenkomst gesloten. De doelstelling van dit Energieakkoord Noord-Nederland is tweërlei: helpen realiseren van de kabinetsdoelstellingen aangaande klimaat en energie, en de aan energie gerelateerde activiteiten in Noord-Nederland versterken en bevorderen, mede ten bate van de economische ontwikkeling van dit landsdeel. Deze intentie wordt gekwantificeerd voor de periode tot 2011 (productie van 40-50 PJ duurzame energie; reductie emissie CO₂ met 4-5 Mton) en vanaf 2011 (emissiereductie van 15-20 Mton).

Noord-Nederland verklaart in deze overeenkomst zich te willen inzetten voor:

- energiebesparing in de gebouwde omgeving, glastuinbouw en industrie, onder meer door:
 - verbetering van de energieprestatie van alle gebouwen door in samenwerking met gemeenten, woningcorporaties en projectontwikkelaars de EPC-norm voor nieuwbouwwoningen van, thans, 0,8 dit jaar aan te scherpen tot 0,5 en per 2011 tot 0,3.
 - toepassing van Hre-ketels in vijf- tot tienduizend woningen;
 - programmatische benadering van alle geledingen van de gebouwde omgeving, gebruikmakend van innovatieve (financierings)concepten.
- duurzame energie, onder meer door:
 - faciliteren van clusters van middelgrote biomassacentrales in onder meer Fryslân en van groot- en kleinschalige groen gasproductielocaties;
 - de plaatsing van windturbines;

- warmte- en koudeopslag in de bodem voor woningen;
- innovaties in de productietechniek en toepassing van zonnecellen
- biotransportbrandstoffen, onder meer door faciliteren van productie-installaties voor biodiesel
- duurzame mobiliteit, door in 2015 100.000 voertuigen op alternatieve brandstoffen of met elektrische aandrijving te laten rijden.
- schoonfossiele energie, onder meer door opslag van CO2 in de bodem;
- kennis en innovatie, onder meer door kenniscentra op te richten en bijvoorbeeld een cluster van gemeenten, woningcorporaties en bouw- en installatiebedrijven om op grote schaal bij bestaande en nieuwe woningen innovatieve toepassingen te realiseren.

Noord-Nederland en het rijk gaan in de overeenkomst jegens elkaar de verplichting aan om zich in te spannen tot, onder meer, een gecoördineerde beleidsinzet rond het thema energie, een gebundelde inzet van financiële middelen, het betrekken van andere overheden en het oplossen van knelpunten in de ruimtelijke ordening.

Rol gemeenten in de samenwerking

Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland heeft de gemeenten in Groningen, Fryslân en Drenthe verzocht het Energieakkoord Noord-Nederland mede te ondertekenen, vanuit de gedachte dat alleen door een gezamenlijke inspanning van alle overheden de ambitieuze doelstellingen van het akkoord kunnen worden bereikt. Vooral voor het thema energiebesparing in de gebouwde omgeving - zie de beschrijving van dit thema hierboven – acht het samenwerkingsverband de medewerking van gemeenten essentieel. Voor dit thema bereiden de provincie, de Friese gemeenten, de woningcorporaties en private partijen al een gezamenlijk te dragen en uit te voeren Actieprogramma gebouwde omgeving voor.

De in het energieakkoord beoogde brede samenwerking tussen en gezamenlijke inspanning van de betrokken publieke en private partijen is ook in de ogen van ons college onmisbaar om de landelijke doelstellingen - én die van uw raad - op het gebied van duurzame energie te bereiken. Daarom hebben wij het akkoord op 25 maart ondertekend.

Bovendien is het beleid van de provincie is erop gericht dat bij het maken van nieuwe woningbouwafspraken met gemeenten tot 2016 specifiek aandacht wordt besteed aan duurzaamheid en energiebesparing bij nieuwbouw en renovatie van woningen.

Opsterland aan de slag

De duurzame-energielag is hoog gelegd, door andere overheden en door uw raad. Daarom moeten we aan de slag. Liever gezegd: aan de slag blijven, want we zijn al bezig met de uitvoering van het Klimaatuitvoeringsprogramma 2005-2008. Op basis van dit programma heeft uw raad een subsidieregeling voor de aanschaf van zonneboilers door particulieren ingevoerd en is de Duurzame-energiescan (een verkenning van de mogelijkheden voor de verschillende vormen van duurzame energie in onze gemeente) uitgevoerd. Ook is het streven gericht op een energieprestatie van nieuwe woningen die tien tot vijftien procent hoger

is dan het wettelijk vereiste minimum (hertoe krijgen kopers van een bouwkegel een door de gemeente volledig vergoed advies van een deskundige adviseur). We zullen ons inspannen de toekomstige woonwijken Loevestein 4 en 5 en de voorgenomen renovatie van de woonwijk De Vlecke in Gorredijk tot stand te doen brengen op een wijze die past bij uw ambitie te komen tot een energieneutrale samenleving. Technisch liggen energieneutrale woningen in een nieuwbouwo gebied binnen bereik.

Hoe verder?

Wind, biomassa (hout, mest, hekkelmateriaal etc.), zon en aardwarmte zijn in Opsterland ruimschoots voorhanden. De totstandkoming van de snoeihout-verbrandingsinstallatie van de agrarische natuurvereniging De Alde Delte voor de verwarming van de gebouwen van Revalidatie Friesland en School Lyndensteyn te Beetsterzwaag vormt een aanmoediging om méér lokale energiebronnen te benutten voor de opwekking van energie (warmte, elektriciteit, productie van brandstoffen). Hieronder laten we deze bronnen de revue passeren.

- Wind(turbines)

Uw raad heeft ons op 4 december 2006 verzocht onderzoek te verrichten naar de toepassing van windenergie, waarbij de landschappelijke, maatschappelijke, ecologische, milieukundige en economische aspecten worden betrokken, evenals mogelijke andere vormen van energie. Dit verzoek was de (voorlopige) uitkomst van de oordeelvorming door uw raad over het verzoek van drie agrarische ondernemers in Terwispel-Tijnje om planologisch medewerking te verlenen aan de

plaatsing van vijf windturbines langs de rijksweg A7 (oostzijde) ten zuiden van de kruising met de weg Gorredijk-Tijnje.

Nadien heeft uw raad wegens hun landschappelijk effect terughoudendheid aangaande windturbines aan de dag gelegd. In *Romte en ferskaat* beoordeelt uw raad windturbines negatief, wanneer deze in het landelijk gebied het beeld van de horizon en de woonomgeving veranderen (tenzij kan worden aangetoond dat zij werkelijk bijdragen aan een duurzame wereld).

Mede om aan het verzoek van uw raad te voldoen is onderzoek verricht naar geschikte locaties voor geclusterde opstelling van windturbines in de Landstad A7-zone (exclusief Sneek). Een groot deel van deze regio blijkt ongeschikt wegens wettelijke belemmeringen (onvoldoende afstand tot woningen, militaire laagvliegroute, etc.). Zo resteert, mede gelet op het provinciaal beleid (Streekplan Windstreek 2000), een beperkt aantal opties, die zijn geconcentreerd op en in de nabijheid van bedrijventerreinen en grote infrastructurele landschappelijke verschijnselen, zoals vierbaanswegen. Wij geven er de voorkeur aan te komen tot een locatiekeuze voor deze gehele regio die is gebaseerd op intergemeentelijke overeenkomsten van opvatting, zoals een gemeenschappelijke voorliefde voor locaties in een omgeving met een relatief sterk stedelijk of/ en industrieel karakter.

Vooruitlopend op een mogelijke locatiekeuze op regionale schaal merken wij over het hiervoor bedoelde plan van de drie agrarische ondernemers alvast het volgende op. De beoogde locatie voor de plaatsing van vijf windturbines heeft weliswaar een ruimtelijke relatie met de rijksweg A7, maar is gelegen in een (overigens) landelijk buffergebied tussen verstedelijkte gebieden als Drachten en Heerenveen, dat als zodanig - "groen" en "ruim", zonder visueel dominante kunstmatige toevoegingen - intact moet blijven. Een andere bezwarende omstandigheid is de nabijheid van de natuurgebieden de Fennen en Van Oordt's Mersken c.a. Dit laatste gebied is onder meer een pleisterplaats voor duizenden ganzen, die in de omgeving fourageren. Het herbergt natuurwaarden van nationale en Europese betekenis en is daarom aangewezen als Natura 2000-gebied. Uit een op te stellen beheerplan zal blijken of en zo ja hoe het gebied zal moeten worden beschermd tegen schadelijke invloeden van buitenaf.

Gelet op deze omstandigheden en de terughoudendheid van uw raad ligt het niet voor de hand om het plangebied voor de bedoelde windturbines te selecteren als voorkeurslocatie.

Wij brengen in herinnering dat enkele tientallen inwoners in brieven aan uw raad en/of ons college negatief op het plan van de agrariërs hebben gereageerd, wegens vrees voor bederf van uitzicht, landschap en horizon, hinder door geluid en slagschaduw, schade aan gezondheid door elektrische velden, dood en verstoring van vogels (o.a. ganzen op weg naar foerageergebied), verstoring van het ecosysteem en vermindering van de waarde van de eigen woning. Ook de beschikbaarheid van betere locaties, zoals bedrijventerreinen, en andere, minder storende vormen van duurzame energie hebben zij als tegenargument naar voren gebracht.

Afwijzing van het plan is in het licht van het duurzame-energiebeleid trouwens wel een gevoelige aderlating; het perspectief om de in het Klimaatuitvoeringsprogramma 2005-2008 neergelegde doelstelling om in 2009 vijf procent van de in Opsterland verbruikte energie duurzaam te kunnen opwekken, verdwijnt op slag achter de - weliswaar onveranderde - horizon.

- *Andere vormen van duurzame energie*

Te meer nu uw raad gelet op zijn brede toekomstvisie alleen onder beperkende, aan de bescherming van het landschap gerelateerde voorwaarden zal willen inzetten op de productie van windenergie in Opsterland, is het een grote en zware opgave om uit de andere duurzame bronnen - de zon, biomassa en de bodem - voldoende energie te winnen. Wij zullen de komende jaren alle mogelijkheden verkennen, zoals bij de bouw van woningen en bedrijfsgebouwen, de renovatie van woonwijken en in de bestaande bouw (zowel huurwoningen als eigen woningen). In dit verband zullen wij de gemeentelijke subsidieregeling voor zonneboilers, waarvan weinig gebruik wordt gemaakt, en de regeling advies-op-maat evalueren. Wellicht zullen wij uw raad voorstellen deze regeling te vervangen door een stimuleringsregeling die, in combinatie met het hiervoor bedoelde Actieprogramma gebouwde omgeving, effectiever zal zijn. Hiervoor zou het fonds duurzaam bouwen benut kunnen worden.

Wat betreft de productie van duurzame energie in onze gemeente zijn wij van plan om, in overleg en samenwerking met particuliere en publieke partijen, te komen tot uitvoeringsprojecten, om te beginnen op het gebied van energie uit zon en mestvergisting. Hierbij zullen wij gebruik moeten maken van externe expertise.